

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ
της 6ης Οκτωβρίου 1993 *

Στην υπόθεση C-109/91,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση του Kantongerecht te Utrecht (Κάτω Χώρες) προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΟΚ, με την οποία ζητείται, στο πλαίσιο της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου μεταξύ

Gerardus Cornelis Ten Oever

και

Stichting Bedrijfspensioenfonds voor het Glazenwassers-en Schoonmaakbedrijf,

η έκδοση προδικαστικής απόφασης ως προς την ερμηνεία του άρθρου 119 της Συνθήκης ΕΟΚ, καθώς και ως προς τα διαχρονικά αποτελέσματα της απόφασης του Δικαστηρίου της 17ης Μαΐου 1990 στην υπόθεση C-262/88, Barber (Συλλογή 1990, σ. I-1889),

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ,

συγκείμενο από τους Ο. Due, Πρόεδρο, Κ. Ν. Κακούρη, G. C. Rodríguez Iglesias, Μ. Zuleeg και J. L. Murray, προέδρους τμήματος, G. F. Mancini, R. Joliet, F. A. Schockweiler, J. C. Moitinho de Almeida, F. Grévisse, M. Díez de Velasco, P. J. G. Karpteyn και D. A. O. Edward, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: W. Van Gerven

γραμματέας: H. von Holstein, βοηθός γραμματέας, και D. Louterman-Hubeau, κύρια υπάλληλος διοικήσεως,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ολλανδική.

λαμβάνοντας υπόψη τις γραπτές παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

- ο G. C. Ten Oever, εκπροσωπούμενος από τον I. P. M. Boelens, συνεργάτη του στο Stichting De Ombudsman,
- το Stichting Bedrijfspensioenfonds voor het Glazenwassers- en Schoonmaakbedrijf, εκπροσωπούμενο από τους M. van Empel και O. W. Brouwer, δικηγόρους Άμστερνταμ,
- η Ολλανδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον T. P. Hofstee, αναπληρωτή γενικό γραμματέα του Υπουργείου Εξωτερικών,
- η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, εκπροσωπούμενη από τη R. Caudwell, του Treasury Solicitor's Department,
- η Γερμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους E. Röder, Regierungsdirektor στο Ομοσπονδιακό Υπουργείο Οικονομίας, και C. D. Quassowski, Oberregierungsrat στο ίδιο υπουργείο,
- η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τους K. Banks και B. J. Drijber, μέλη της Νομικής της Υπηρεσίας,

έχοντας υπόψη την έκθεση ακροατηρίου,

αφού άκουσε τις προφορικές παρατηρήσεις του G. C. Ten Oever, του Stichting Bedrijfspensioenfonds voor het Glazenwassers-en Schoonmaakbedrijf, της Ολλανδικής Κυβερνήσεως, εκπροσωπούμενης από τους J. W. de Zwaan και T. Heukels, βοηθούς νομικούς συμβούλους στο Υπουργείο Εξωτερικών, της Βρετανικής Κυβερνήσεως, εκπροσωπούμενης από τους Sir Nicholas Lyell, QC, S. Richards και N. Paines, barristers, και J. Collins, Assistant Treasury Solicitor, της Γερμανικής Κυβερνήσεως και της Επιτροπής, κατά τη συνεδρίαση της 26ης Ιανουαρίου 1993,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 28ης Απριλίου 1993,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με διάταξη της 28ης Μαρτίου 1991, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 9 Απριλίου του ίδιου έτους, το Kantongerecht te Utrecht (Κάτω Χώρες) υπέβαλε, δυνάμει του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΟΚ, δύο προδικαστικά ερωτήματα ως προς την ερμηνεία του άρθρου 119 της Συνθήκης ΕΟΚ σε σχέση με τη σύνταξη επιζώντος που προβλέπεται από ένα σύστημα επαγγελματικών συντάξεων, καθώς και ως προς την ερμηνεία της αποφάσεως του Δικαστηρίου της 17ης Μαΐου 1990, C-262/88, Barber (Συλλογή 1990, σ. I-1889), σχετικά με τα διαχρονικά της αποτελέσματα.

2 Τα ερωτήματα αυτά ανέκυψαν στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ του G. C. Ten Oever και του Stichting Bedrijfspensioenfonds voor het Glazenwassers-en Schoonmaakbedrijf (στο εξής: ταμείο συντάξεων) σχετικά με τη χορήγηση συντάξεως χήρου.

3 Μέχρι του θανάτου της, στις 13 Οκτωβρίου 1988, η σύζυγος του Ten Oever ήταν ασφαλισμένη σε ένα σύστημα επαγγελματικών συντάξεων, στο οποίο κατέβαλλαν εισφορές οι εργοδότες και οι εργαζόμενοι. Κατά τον χρόνο των υπό κρίση περιστατικών, ο κανονισμός του συστήματος αυτού προέβλεπε σύνταξη επιζώντος μόνο για τις χήρες. Μόλις την 1η Ιανουαρίου 1989 το δικαίωμα αυτό επεκτάθηκε και στους χήρους.

4 Κατόπιν του θανάτου της συζύγου του, ο Ten Oever ζήτησε να του χορηγηθεί σύνταξη χήρου. Το αίτημά του απορρίφθηκε για τον λόγο ότι δεν προβλεπόταν από τον κανονισμό του συστήματος η χορήγηση της συντάξεως αυτής κατά τον χρόνο του θανάτου της Ten Oever. Εξάλλου, απαντώντας στο επιχείρημα που προέβαλε ο Ten Oever βάσει της προαναφερθείσας αποφάσεως Barber, υποστηρίζοντας ότι η αιτούμενη σύνταξη έπρεπε να θεωρηθεί ως αμοιβή κατά την έννοια του άρθρου 119 της Συνθήκης και ότι, κατά συνέπεια, δεν επιτρεπόταν καμία διάκριση μεταξύ ανδρών και γυναικών, το ταμείο συντάξεων αντέτεινε ότι η απόφαση αυτή εκδόθηκε μετά τον θάνατο της Ten Oever και ότι τα διαχρονικά της αποτελέσματα ήταν περιορισμένα.

5 Το Kantongerecht te Utrecht, ενώπιον του οποίου ο Ten Oever άσκησε προσφυγή, ζητώντας να αναγνωριστεί ότι το ταμείο συντάξεων ήταν υποχρεωμένο να του

χορηγήσει την εν λόγω σύνταξη, αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

- «1) Πρέπει το άρθρο 119 της Συνθήκης ΕΟΚ να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι παροχές μη προβλεπόμενες από τον νόμο και καταβαλλόμενες σε επιζώντες συγγενείς (όπως, εν προκειμένω, η σύνταξη επιζώντος) πρέπει να θεωρηθούν ως αμοιβή ή όφελος κατά την έννοια αυτού του άρθρου;
- 2) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο ερώτημα 1, έχει το άρθρο 119 της Συνθήκης ΕΟΚ ως συνέπεια:
- α) ότι ο προσφεύγων μπορεί να ζητήσει την καταβολή συντάξεως επιζώντος από της ημερομηνίας θανάτου της συζύγου του (εν προκειμένω από 13 Οκτωβρίου 1988).
- β) ότι μπορεί να τη ζητήσει από την ημερομηνία εκδόσεως της αποφάσεως του Δικαστηρίου της 17ης Μαΐου 1990.
- γ) ότι δεν μπορεί καθόλου να τη ζητήσει, επειδή η σύζυγός του απεβίωσε προ της 17ης Μαΐου 1990;»
- 6 Στην έκθεση ακροατηρίου εκτίθενται διεξοδικώς τα περιστατικά της κύριας δίκης, η εξέλιξη της διαδικασίας, καθώς και οι γραπτές παρατηρήσεις που κατατέθηκαν στο Δικαστήριο. Τα στοιχεία αυτά της δικογραφίας επαναλαμβάνονται κατωτέρω μόνο καθόσον απαιτείται για τη συλλογιστική του Δικαστηρίου.

Επί του πρώτου ερωτήματος

- 7 Με το πρώτο ερώτημα το αιτούν δικαστήριο ερωτά αν μια σύνταξη επιζώντος, όπως η εν προκειμένω, αποτελεί αμοιβή κατά την έννοια του άρθρου 119 της Συνθήκης με συνέπεια να καλύπτεται από την απαγόρευση των διακρίσεων που επιβάλλει η διάταξη αυτή.
- 8 Κατά πάγια νομολογία, η έννοια της αμοιβής κατά το άρθρο 119, δεύτερο εδάφιο, περιλαμβάνει όλα τα οφέλη, σε χρήμα ή σε είδος, τωρινά ή μελλοντικά, εφόσον καταβάλλονται, έστω και εμμέσως, από τον εργοδότη στον εργαζόμενο λόγω της εργασίας του τελευταίου. Το γεγονός ότι ορισμένες παροχές καταβάλλονται μετά τη λήξη της σχέσεως εργασίας δεν αποκλείει ότι μπορούν να

έχουν χαρακτήρα αμοιβής κατά την έννοια του άρθρου 119 (βλ., ιδίως, την προαναφερθείσα απόφαση Barber, σκέψη 12).

- 9 Αντιθέτως, η κατ' αυτό τον τρόπο ορισθείσα έννοια της αμοιβής δεν μπορεί να αφορά τα συστήματα ή τις παροχές κοινωνικής ασφάλισης όπως, παραδειγματος χάρη, τις συντάξεις λόγω συμπληρώσεως συντάξιμου χρόνου, που ρυθμίζονται απευθείας από τον νόμο, με αποκλεισμό κάθε στοιχείου διαβουλεύσεως στους κόλπους της επιχειρήσεως ή του οικείου επαγγελματικού κλάδου, και που έχουν υποχρεωτική εφαρμογή σε γενικές κατηγορίες εργαζομένων. Πράγματι, τα συστήματα αυτά διασφαλίζουν στους εργαζομένους το ευεργέτημα ενός προβλεπόμενου από τον νόμο συστήματος στη χρηματοδότηση του οποίου συμβάλλουν εργαζόμενοι, εργοδότες και, ενδεχομένως, οι δημόσιες αρχές σε έκταση που τελεί σε συνάρτηση λιγότερο με τη σχέση εργασίας μεταξύ εργοδότη και εργαζομένου και περισσότερο με λόγους κοινωνικής πολιτικής (απόφαση της 25ης Μαΐου 1971, 80/70, Defrenne, Συλλογή τόμος 1969-1971, σ. 815, σκέψεις 7 και 8).
- 10 Εν προκειμένω, από τη δικογραφία προκύπτει ότι οι διατάξεις του εν λόγω συστήματος συντάξεων δεν έχουν καθοριστεί απευθείας από τον νόμο, αλλά αποτελούν το προϊόν διαβουλεύσεως μεταξύ κοινωνικών εταίρων, ενώ οι δημόσιες αρχές περιορίστηκαν, κατόπιν αιτήματος των θεωρουμένων ως αντιπροσωπευτικών εργοδοτικών και συνδικαλιστικών οργανώσεων, να κηρύξουν το σύστημα υποχρεωτικό για τον επαγγελματικό κλάδο στο σύνολό του.
- 11 Εξάλλου, δεν αμφισβητείται ότι αυτό το σύστημα συντάξεων χρηματοδοτείται αποκλειστικά από τους εργαζομένους και τους εργοδότες του οικείου κλάδου, αποκλειομένης κάθε οικονομικής παρεμβάσεως του δημοσίου.
- 12 Κατά συνέπεια, η επίμαχη σύνταξη επιζώντος εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 119 της Συνθήκης.

- 13 Η ερμηνεία αυτή δεν αποδυναμώνεται από το γεγονός ότι η σύνταξη επιζώντος εξ ορισμού δεν καταβάλλεται στον εργαζόμενο αλλά στον επιζώντα του. Πράγματι, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι το δικαίωμα για μια τέτοια παροχή αποτελεί όφελος του οποίου γενεσιουργός αιτία είναι η ασφάλιση στο σύστημα του συζύγου του επιζώντος, οπότε η σύνταξη αποκτάται από τον επιζώντα στο πλαίσιο της εργασιακής σχέσεως μεταξύ του εργοδότη και του συζύγου, του καταβάλλεται δε λόγω της εργασίας του.
- 14 Κατά συνέπεια, στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι η προβλεπόμενη από σύστημα επαγγελματικών συντάξεων σύνταξη επιζώντος, που έχει τα χαρακτηριστικά του συστήματος που αφορά η διαφορά της κύριας δίκης, εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 119 της Συνθήκης.

Επί του δευτέρου ερωτήματος

- 15 Με το δεύτερο ερώτημα, ζητείται κατ' ουσίαν από το Δικαστήριο να αποφανθεί επί της επακριβούς εκτάσεως των διαχρονικών αποτελεσμάτων της προαναφερθείσας αποφάσεως Barber.
- 16 Αρκεί να τονιστεί εν προκειμένω ότι ο εν λόγω περιορισμός αποφασίστηκε στο συγκεκριμένο πλαίσιο παροχών (ειδικότερα συντάξεων) που προβλέπονται από ιδιωτικά επαγγελματικά συστήματα και οι οποίες χαρακτηρίστηκαν ως αμοιβή κατά την έννοια του άρθρου 119 της Συνθήκης.
- 17 Για την απόφαση αυτή ελήφθη υπόψη η ιδιομορφία αυτού του είδους αμοιβής που συνίστατο σε μια διαχρονική αποσυσχέτιση μεταξύ της αποκτήσεως του δικαιώματος συντάξεως, που δημιουργείται προοδευτικά κατά τη διάρκεια της σταδιοδρομίας του εργαζομένου, και της πραγματικής καταβολής της παροχής, η οποία αντιθέτως αναβάλλεται μέχρι τη συμπλήρωση συγκεκριμένης ηλικίας.

- 18 Το Δικαστήριο έλαβε επίσης υπόψη τα χαρακτηριστικά των χρηματοοικονομικών μηχανισμών των επαγγελματικών συντάξεων και, επομένως, του λογιστικού συνδέσμου που υφίσταται, σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση, μεταξύ των περιοδικών εισφορών και των ποσών που πρέπει να καταβληθούν στο μέλλον.
- 19 Ενόψει επίσης των λόγων που υπαγόρευσαν τον διαχρονικό περιορισμό των αποτελεσμάτων της αποφάσεως Barber, όπως εκτίθενται στις σκέψεις 44 της αποφάσεως αυτής, πρέπει να διευκρινιστεί ότι δεν μπορεί να γίνει επίκληση της ίσης μεταχειρίσεως στον τομέα των επαγγελματικών συντάξεων παρά μόνον ως προς τις παροχές που οφείλονται βάσει περιόδου απασχολήσεως που έχουν διανυθεί μετά τις 17 Μαΐου 1990, ημερομηνία εκδόσεως της αποφάσεως, με την επιφύλαξη της εξαιρέσεως που προβλέπεται υπέρ των εργαζομένων ή των ελκόντων δικαιώματα από αυτούς οι οποίοι, πριν από την ημερομηνία αυτή, είχαν ασκήσει ένδικη προσφυγή ή είχαν υποβάλει ισοδύναμη κατά το εφαρμοστέο εθνικό δίκαιο ένσταση.
- 20 Κατά συνέπεια, στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι, βάσει της αποφάσεως της 17ης Μαΐου 1990, C-262/88, Barber, δεν μπορεί να γίνει επίκληση του αμέσου αποτελέσματος του άρθρου 119 της Συνθήκης, προκειμένου να ζητηθεί η εφαρμογή της ίσης μεταχειρίσεως στον τομέα επαγγελματικών συντάξεων παρά μόνον ως προς τις παροχές που οφείλονται βάσει περιόδων απασχολήσεως που έχουν διανυθεί μετά τις 17 Μαΐου 1990, με την επιφύλαξη της εξαιρέσεως που προβλέπεται υπέρ των εργαζομένων ή των ελκόντων δικαιώματα από αυτούς οι οποίοι, πριν από την ημερομηνία αυτή, είχαν ασκήσει ένδικη προσφυγή ή είχαν υποβάλει ισοδύναμη κατά το εφαρμοστέο εθνικό δίκαιο ένσταση.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 21 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν η Ολλανδική και η Γερμανική Κυβέρνηση καθώς και η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου και η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, οι οποίες κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπιπτόντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ

κρίνοντας επί των ερωτημάτων που του υπέβαλε με διάταξη της 28ης Μαρτίου 1991 το *Kantongerecht te Utrecht*, αποφαινεται:

- 1) Η προβλεπόμενη από σύστημα επαγγελματικών συντάξεων σύνταξη επιζώντος, που έχει τα χαρακτηριστικά του συστήματος που αφορά η διαφορά της κύριας δίκης, εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 119 της Συνθήκης.

- 2) Βάσει της απόφασης της 17ης Μαΐου 1990, C-262/88, Barber, δεν μπορεί να γίνει επίκληση του αμέσου αποτελέσματος του άρθρου 119 της Συνθήκης, προκειμένου να ζητηθεί η εφαρμογή της ίσης μεταχειρίσεως στον τομέα επαγγελματικών συντάξεων παρά μόνον ως προς τις παροχές που οφείλονται βάσει περιόδων απασχολήσεως που έχουν διανυθεί μετά τις 17 Μαΐου 1990, με την επιφύλαξη της εξαιρέσεως που προβλέπεται υπέρ των εργαζομένων ή των ελκόντων δικαιώματα από αυτούς οι οποίοι, πριν από την ημερομηνία αυτή, είχαν ασκήσει ένδικη προσφυγή ή είχαν υποβάλει ισοδύναμη κατά το εφαρμοστέο εθνικό δίκαιο ένσταση.

Due	Κακούρης	Rodríguez Iglesias	Zuleeg	Murray
	Mancini	Joliet	Schockweiler	Moitinho de Almeida
Grévisse		Díez de Velasco	Kapteyn	Edward

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 6 Οκτωβρίου 1993.

Ο Γραμματέας

Ο Πρόεδρος

J.-G. Giraud

O. Due